

Alman Sosyal Demokrasisi ve *Yeni Merkez*

İbrahim Sarıtaş *

Giriş

Bu makalenin amacı, sosyal demokrasinin bir ideoloji olarak geçirdiği dönüşüme ışık tutmaktır. Sosyal demokrasinin köklerini Marksizme kadar götürmek mümkündür, çünkü sosyal demokrasi ilk gelişme yıllarında Marx'ın fikirlerinden çok etkilenmiştir. Ancak, iç çelişkileri yüzünden yıkılacağı düşünülen kapitalizmin bir türlü çökmemesi ve şiddete dayalı devrime gerek kalmadığının anlaşılmasıyla birlikte, Marx ve onun ideolojisi kimi Marksistlerce eleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle Bernstein ve Kautsky'nin başını çektiği revizyonistler, Marx'ın bazı görüşlerinin terk edilmesinin doğru olacağını düşünmüşlerdir. Fikrî anlamda yaşanan bu ayrışmayla birlikte, sosyal demokrasi ve Marksizm farklı kulvarlarda yol almaya başlamıştır. Sosyal demokrasinin şiddete dayalı devrimci görüşlerden ayrılarak demokratik toplum içinde yaşama kararı almasında revizyonist düşünürlerin büyük payının olması sebebiyle, makalenin ilk bölümü, sosyal demokrasinin Marksizmden revizyonizme doğru izlediği seyri özetleyecektir.

Sosyal demokrasi iktidarı ele geçirip, revize edilmiş sosyalist görüşleri demokratik yollarla hayata aktarmak istemiştir. 1930'lu yıllarda, Keynesyen ekonomi politikasını, bunun bir aracı olarak kullanmıştır. Ancak, Keynesyen ekonomi politikasının 80'li yıllarda çökmesi ve sosyal demokrasinin bu yıllarda esen globalleşme rüzgârına uyum sağlamada başarısızlığı, sosyal demokrat partilerin, katıldıkları seçimlerde ağır yenilgiler almalarına ve bir kimlik bunalımına düşmelerine sebep olmuştur. Bu bunalıma yol açan belli başlı sebepler ve bundan çıkış yolları makalemizin ikinci bölümünün konusunu oluşturmaktadır. Son bölümde ise, Alman sosyal demokrasisi ve SPD'nin geçirdiği ideolojik dönüşüm, hükümet ve parti programları da dikkate alınarak irdelenecektir. Bu amaçla, son zamanlarda ortaya atılan *Üçüncü Yol* veya *Yeni Merkez* adlı sosyal demokrat akım masaya yatırılacak ve liberalizmle ilişkisi ele alınacaktır. Ayrıca, böyle bir modelin yaşama ve başarılı olma şansının mevcut olup olmadığı, seçimlerde alınan sonuçlar da göz önünde bulundurularak, tartışılacaktır.

* Araş. Gör., Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Marksizm ve Sosyal Demokrasi: Tarihî Bağlar

Sosyal demokrasinin tarihçesine baktığımızda Marx ve Engels'in izlerini görmek mümkün olabilir. Ancak, sosyal demokrasi ile Marksizm arasında teknik anlamdaki kopuş daha 19. yüzyılın ortalarında gerçekleşmiştir. Marx'ın kapitalist düzen hakkındaki kehanetlerinin gerçekleşmemesinin sosyal demokrasinin devrimci yoldaki seyrini değiştirdiğini söyleyebiliriz. Marx'a göre, kapitalizm, kendi iç çelişkileri ile kendisini yok edecekti. Sınıf çatışması, tarihsel olarak, toplumları, kaçınılmaz bir şekilde, kapitalizmin yok oluşuna ve proletarya diktatörlüğüne götürecekti. Bundan sonra da, sınıfların ortadan kalkmasına ve dolayısıyla sınıfsız toplumun doğması anlamına gelen komünizme gidilecekti.¹ Ancak, tarihin akışı hiç de öyle olmadı.

Kapitalist ülkelerde, işçi sınıfı, yoksullaşacağı yerde, zenginleşmeye başladı. Marx'ın iddia ettiği gibi sınıf çatışmaları artmadı aksine, ekonomik gelişmeler neticesinde giderek yumuşadı. Bunda, tabii ki, işçilerin gelir düzeylerinin ve yaşama standartlarının yükselmesinin büyük etkisi oldu. Marx'ın öngördüğü yoksul ve cahil bir işçi sınıfı yerine, temel ihtiyaçları karşılanmış ve eğitim düzeyi yüksek bir işçi sınıfı ortaya çıktı. Güçlü sendikalaşma, genel oy hakkının genişlemesi, geçimini kendi emeği ile sağlayan çevrelerin çıkarlarını savunan baskı gruplarının ortaya çıkması gibi faktörlerin etkisiyle sosyal demokrasi devrimci yapısından gitgide sıyrılarak kendisini parlamenterizme uygun hâle getirdi. Marksist teorinin öngördüğü gibi işçilerin yoksullaşması ve orta sınıfın kaybolarak işçi sınıfına katılması gerçekleşmedi. Orta

sınıf genişleyerek, gerek siyasî gerekse toplumsal yaşamda daha etkili olmaya başladı.

Raymond Plant'a göre, sosyal demokrasi ilk olarak Marksizmden doğmuş, fakat zaman içinde farklı bir anlam kazanmıştır.² Yayla, sosyal demokrasinin Marksizm'den kopuş nedenlerini ayrıntılı bir şekilde aktarmaktadır. O'na göre, Alman sosyal demokrasisi, Gotha Programıyla birlikte ideolojik anlamda Marksizm ile bağlarını koparmış ve bir ayrışmaya doğru gitmiştir. Bu ayrışmadaki en temel sebeplerden biri, Marx'ın, revizyonist görüşlere sahip Bernstein ve Kautsky tarafından yazılmış Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Gotha Programını eleştirmesidir. Bu eleştiriyi birlikte Marksistler ile sosyal demokratlar arasında bir ayrışma başlamıştır.³ Gotha Programı toplumsal değişikliklerin barışçı yollar ile de olabileceğini söylemiş, evrensel oy hakkına, sivil haklara, doğrudan yaşamaya dayanan bir siyasî sistem öngörmüştür. Marx ise şiddeti ve devrimi ön plâna çıkarmıştır. Ona göre, komünizme geçişin altyapısını hazırlayacak proletarya diktatörlüğü kontrolündeki devletin ülkenin sosyalleştirilmesi için kullanılması şarttır. Gotha Programı'nda sosyalizmin, adalet, hakkaniyet ve işçilerin üretimlerinin âdil dağıtımı gibi konularla ilişkilendirilmesi suretiyle devlete bir süreklilik atfedilmekte ve devlet meşrulaştırılmaktaydı. Marx ise bu yaklaşımları şiddetle eleştirmektedir.⁴

Kautsky ve Bernstein sosyal demokrasinin devrimci niteliğinden sıyrılarak parlamenterizme yönelmesinde çok büyük katkıları ol-

¹ Robert Hoffman, *Geschichte Der Deutschen Parteien, von der Kaiserzeit bis zur Gegenwart*, München: Clausen&Bosse, Leck, 1993, s.60-61.

² Raymond Plant, "Social Democracy", David Miller vd.(ed.), *The Blackwell...*,s.481-482, naklen: Atilla Yayla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara: Liberte Yayınları, 2002, s.69-70.

³ Atilla Yayla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara: Liberte Yayınları, 2002, s. 69-70.

⁴ a.g.e., s.70-71.

muş isimlerdir. Bu iki isim de revizyonist cephede yer almaktadır. Revizyonist görüşler 1880'li yıllardan itibaren İngiltere, Fransa ve İtalya'da ve bir ölçüde de Almanya'da gelişmiştir. Eduard Bernstein bu görüşleri bir araya toplamış ve Alman sosyal demokrasisi içinde partinin resmî Marksist anlayışına karşı güçlü bir şekilde savunmayı başarmıştır. Bernstein bir anlamda sosyal demokrasinin geleceğini tayin etmeyi başarmıştır.⁵ Böylece sosyal demokrasi ve Marksizm arasında geriye kalan tek bağ sosyal demokrasinin sınıfsal niteliği olmuştur.

1929 yılında çok büyük bir ekonomik kriz yaşanmış ve bunun faturası liberalizme kesilmiştir. Bu krizin ardından tam istihdam ve optimum refah düzeyinin bilinçli ve gerektiğinde piyasaya müdahale edilen bir kapitalist rejimle sağlanabileceğini düşünen Keynesyen ekonomi politikası ortaya çıkmıştır. Keynesyen ekonomi politikası sosyal demokrasiyi parlâmentarizm içinde toplumsallaştırma çalışmaları açısından da iyi bir araç olarak algılanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası, Keynesyen politikalar ve karma ekonomik model, sosyal demokrat partilerin büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.⁶ Savaştan hemen sonra, Büyük Britanya'da İşçi Partisi iktidara gelmiş ve İsveç modelinin Fabian sosyalizmine dayanan bir versiyonunu uygulamıştır. Kıta Avrupası'nda da Belçika, İsviçre, İtalya, Batı Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde sosyal piyasa ekonomisi adı altında klâsik liberal fikirler başarı sağlamıştır.⁷ Almanya'da o yıllarda iktidarda olan Hıristiyan Demokratlar'ın ekonomik gelişmeyi sağla-

mada başarılı olmaları, SPD'yi sosyal piyasa ekonomisi kavramını daha sonraları da kullanmak zorunda bırakmıştır.

Alman sosyal demokrasisi burada diğer sosyal demokrat partilerden farklı bir tavır sergilemiştir. Örneğin, 1959'da, SPD ve dolayısıyla Alman Sosyal Demokrasisi, Bad Godesberg programı ile, sınıf ayrımına dayanan bir işçi partisi yapısından sıyrılmış ve kendisini halkın partisi olarak tanımlamıştır.⁸ Bad Godesberg programıyla parti üretim araçlarının topluma mal edilmesi ilkesini resmen terk etmiştir.⁹ Ayrıca, parti, piyasa ekonomisine yaklaşımını da değiştirmiş ve diğer sosyal demokrat partilerden farklı olarak liberal politikalara bir adım daha yaklaşmıştır. Bad Godesberg programında yer alan ve Alman sosyal demokrasisinin o tarihlerde liberal politikaya ne kadar yakın olduğunu gösteren Willy Brandt'ın şu sözleri dikkat çekicidir: "*Gerektiği kadar plânlama, olabildiğince rekabet*".¹⁰ Hiç bir sosyal demokrat, parti bünyesinde kökleşmiş Marksist gelenekli sınıf kavgalarına bu kadar kesin bir biçimde son vererek, başarılı bir biçimde liberalizme yönelmemiştir. Bu reformcu ve gerçekçi dönüşüm parti birliği zedelenmeden gerçekleştirilmiştir.¹¹

1965 seçimlerinde CDU/CSU hükümeti %47,6 gibi büyük bir oy almıştır. SPD ise %39,3 gibi bir oy almasına rağmen en güçlü parti olma hedefine bu yıllarda ulaşamamıştır.¹² Bu başarı, uygulanan istikrarlı politika-

⁸Dieter Dowe und Kurt Klotzbach, *Programmatische Dokumente der Sozialdemokratie*, Bonn: Dietz, 1990, s.352

⁹ Cem, a.g.e., s. 51.

¹⁰Deniz Kavukçuoğlu, *Karl Marx'tan Günümüze Almanya'da Sosyal Demokrasi*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1997, s.300.

¹¹Francois Fejto, *Herşeye Rağmen Sosyal Demokrasi*, Çev: Turan Güneş, Nermin Güneş, Ankara: Verso Yayıncılık, 1989, s.159.

¹² Hoffman, a.g.e., s.252.

⁵Thomas Meyer, *Demokratik Sosyalizm/Sosyal Demokrasi*, çev: Yonca Özkaya, Ankara: Yorum Matbaası, 1991, s.41.

⁶İsmail Cem, *Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir?*, İstanbul: Can Yayınları, 1998, s.145.

⁷ Christian Watrin, "Avrupa'nın Yeni Üçüncü Yolu", çev: Atilla Yayla, *Liberal Düşünce*, Yaz 1999, Ankara, C: 4, S: 15, s.35.

larla, ancak 70'li yıllarda sağlanabilmiştir. 1972 seçimleri SPD'yi % 45,8'lik bir oy ile en güçlü parti konumuna getirmiştir.

Yaşanan petrol krizleri ve bu krizlere bağlı dünya çapındaki ekonomik resesyonun Alman ekonomisini olumsuz etkilemesi sebebiyle, Willy Brandt hedeflediği geniş çaplı reformları bir türlü gerçekleştiremedi. İşsizlik, artan fiyatlar ve düşen ekonomik büyüme oranları Alman sosyal demokrasisinin en temel sorunları olmaya başladı.¹³ 1974'te Willy Brandt, yorgunluğu gerekçesiyle başkanlıktan çekilmiş ve yerine yeni Helmut Schmidt hükümeti kurulmuştur. 1976 seçimleri sonucunda da Schmidt, aynen eski hükümet gibi, bir sosyal-liberal koalisyon kurmuştur. Ardı ardına gelen SPD iktidarları dizisi, 1983 seçimlerinde, Hıristiyan Demokratlar'ın ve Helmut Kohl'un çok uzun yıllar sürecek iktidarı ile kesintiye uğramıştır.¹⁴ Bu başarısızlıkta, SPD'nin ve sosyal demokrasinin 80'li yıllarla birlikte girdiği kimlik bunalımının büyük etkisi olmuştur.

1980'li Yıllardan Sonra Globalleşme ve Sosyal Demokrasi

1980'li yıllarda, piyasalar ulusal sınırları iyice aşmış ve uluslararası bir hâl almıştır. Küreselleşme adı verilen bu süreç, ekonomiden siyasete, kültürden çevre anlayışına kadar her alanda köklü bir dönüşüm başlatmıştır. Ulus devletlerin uluslararası güç dengelerindeki konumlarının değişmesi, ulusal ekonomilerin başarı kriterlerinin standartlaşması, iletişim teknolojisinin ilerlemesi sonucu iletişimin olağanüstü şekilde hızlanması ve ucuzlaması, sermaye hareketlerinin uluslararası kurum ve değişimlere karşı duyarlılığının artması, bireysel beklenti ve tüketim kalıplarının hızla değişmesi gibi gelişmeler, bir anlamda bu

sürecin ne kadar karmaşık olduğunu da ifade etmektedir.¹⁵

Küreselleşmeyle birlikte, uluslararası şirketler geleneksel üretim anlayışını terk etmeye başlamış, mal ve hizmetlerin üretiminde mahallî önem azalmıştır.¹⁶ Böylece bir malın parçaları farklı farklı ülkelerde üretilmektedir. Örneğin, Türkiye'de yaşayan bir kişi, uluslararası bir şirket adına, evinde, oturduğu yerden, part-time çalışabilmektedir. Görsel, yazılı, işitsel medyanın ve internet teknolojisinin hızlı gelişimi, yeni ürün, yeni mal ve yeni piyasa oluşturmada büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Hızlı haberleşme ve iletişim, uluslararası piyasaların birbirine olan duyarlılığını ve esnekliğini arttırmıştır.¹⁷ Sermayenin uluslararası alanda serbest dolaşımı ulus devlet yöneticilerinin, yerel ekonomiler üzerindeki hâkimiyetinin azalmasına, ulusal politikaların ulus ötesi unsurların davranışlarına karşı hassaslaşmasına yol açmıştır.

Küreselleşme, bir yandan ulus devletlere ekonomi politikalarının finansmanında büyük kolaylıklar sağlarken, diğer yandan da ülke kaynaklı olmayan krizlere karşı ulusal ekonomileri kırılğan hâle getirmiştir. Ulus devlet merkezli plânlamacı iktisat politikaları ise yaşanan krizlere karşı işlevsiz kalmıştır.¹⁸ Sendikalar ve sosyal demokrat partiler küreselleşmeye ve onun doğurduğu sonuçlara yönelik bir politika oluşturmada güçlük çekmektedir. Sosyal demokrat partilerin savunduğu fikirler böyle bir ortamda anlamını yitirmekte ve yürütülen sosyo-ekonomik politikaların yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kalmaktadır.

¹⁵ Ömer Demir, *Küresel Rekabette Etkin Devlet*, Ankara: Nobel Yay., 2003, s.3-5.

¹⁶ *a.g.e.*, s. 69-70.

¹⁷ *a.g.e.*, s.71.

¹⁸ *a.g.e.*, s.73.

¹³ *a.g.e.*, s.253-254.

¹⁴ Kavukçuoğlu, *a.g.e.*, s.248-251.

Almanya'da 1980'li yıllarda alınan ağır seçim yenilgileri SPD'de huzursuzluğa yol açmıştır. 1983 yılında FDP ile yapılan koalisyonun sona ermesinin ardından Helmut Kohl'un Hıristiyan Demokrat Partisi (CDU) iktidara gelmiştir. Muhalefette kalan SPD, 1980'lerin ortalarına doğru, yukarıda bahsettiğimiz sebeplerin de etkisiyle, kimlik ve felsefe bunalımı yaşamaya başlamıştır.¹⁹ Bu bunalımdan kurtulmak için oluşturulacak çözümler, 90'lı yılların ortalarına kadar parti çevrelerince tartışılmıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılışının ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Marksizm tamamıyla tarihe gömülmüş, plânlamacı devlet anlayışı iflas etmiş ve böylelikle SPD'nin önünde, liberal politikaların daha da benimsemesinin dışında bir çare kalmıştır.

Meyer'e göre, globalleşme ve "medya toplumu" 90'lı yıllarda sağ ve sol ideolojileri çok etkilemiştir. Böylece ideolojiler bir dönüşüm içerisine girmiştir. Buna, en fazla sosyal demokrasi maruz kalmıştır.²⁰ Fakat Meyer'e göre bu zaten kaçınılmazdı, çünkü nükleer enerji, yeni iletişim teknolojileri, esnek çalışma şartlarının yaygınlaşması, ekolojik anlayış gibi yeni sorunlar sağ ve solun kendi geleneksel çizgileriyle uyumlu çözümler üretmelerine izin vermemekte ve dolayısıyla da klâsik sağ sol polarizasyonuna imkan bırakmamaktaydı.²¹ 80'li yıllarda, bürokratik merkezîyetçiliğin ve plânlı ekonominin meydana getirdiği olumsuzlukların giderilmesinin, çoğulculuk, liberallik ve demokratlığın eş zamanlı olarak uygulanmasıyla mümkün

olacağı fikri yayılmaya başladı. Ekonomik sistemin yeniden yapılandırılması için, piyasa ekonomisinin benimsenmesi, devlet mülkiyetinin geriletilmesi, merkezîyetçiliğin ortadan kaldırılması ve özgür sendikalaşmanın gerçekleştirilmesi düşünüldü. Kültürel yaşamın özgürleşmesinin önkoşulu olarak da, sosyal demokrasinin mevcut dünya anlayışının sonra erdirilerek, liberalleşmenin ve çoğulculuğun toplumsal hayatta benimsenmesi ve savunulması öngörüldü.²²

İdeolojilerin dönüşümü ve etkileşimi üzerinde çalışan Grünberg, liberalizm ve sosyalizm arasındaki ilişkiyi incelemiş ve şu sonuca varmıştır: Sosyalizmin liberalizme adaptasyonu, ekonomik, siyasî ve kültürel anlamda, sosyalist kimliği tamamıyla yozlaştırmıştır. Grünberg'e göre, sosyal demokrasi ekonomik liberalizmle 30'lu ve 70'li yıllar arasında sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Ona göre bu süreç sadece bir uyum süreci değil, ayrıca bir dönüşüm sürecidir. Bu dönüşüm şu beş temel alanda olmuştur: Sınıf anlayışı, refah devleti, Keynesyen politikalar, milliyetçilik ve ekonomik planlama.²³ Grünberg'e göre, bu uyumun faturası çok ağır olmuştur. Sosyalizm veya Grünberg'in ifade etmeye çalıştığı şekliyle, sosyal demokrasi, bir sosyal-liberal ideolojiye dönüşmüştür ve günümüzde eşitsizlik sorunlarına karşı güçsüz bir konumda durmaktadır.²⁴ Grünberg burada önemli bir noktayı atlamaktadır. Sosyal de-

¹⁹Heinrich Oberreuter, *Die Politischen Parteien in Deutschland*, Bonn: Olzog, 2000, s.164.

²⁰Thomas Meyer, "Modernity: Beyond Left and Right?" *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.51.

²¹Meyer, "Modernity: Beyond Left and Right?", *a.g.e.*, s.52-53.

²²Meyer, *Demokratik Sosyalizm/Sosyal Demokrasi, a.g.e.*, s.146-148.

²³Gerard Grünberg, "Socialism and Liberalism", *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.60-61.

²⁴Rene Cuperus and Johannes Kandel, "The Magical Return of Social Democracy", *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.22.

mokrat politikaların globalleşme ve onun doğurduğu eşitsizliklere karşı güçsüzlüğünün en temel sebebi, zaten geleneksel sosyal demokrat değerlerin savunduğu Keynesyen politikalar ve devlet harcamalarını gereksiz ve muazzam bir şekilde arttıran sosyal devlet uygulamalarının başarısızlığıdır. John Callaghan sosyal demokrasinin geçirdiği dönüşümü açıklarken globalleşmeyi bunun tek sebebi olarak göstermenin yanlışlığından bahseder. Sosyal demokrasinin yaşadığı dönüşümde etkili olan sadece globalleşme değildir. Keynesyen politikaların başarısızlığının da bir o kadar payı vardır.²⁵ Geleneksel sosyal demokrat değerlerin içinde sayılan sosyal devlet uygulamalarının çoğu, sosyal demokrat partilerin iktidar dönemlerinde hayata aktarılmamıştır. Sosyal demokrat partilerin çoğu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktidara gelmeye başlamışlardır ancak, sosyal devletin kuruluşu bundan çok daha önceki yıllarda gerçekleşmiştir.²⁶

Donald Sassoon sosyal demokrasinin yaşadığı dönüşüme farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Sassoon, globalleşme dalgasından en fazla etkilenen ülkenin Almanya olduğunu söyler. Solun içinde bulunduğu kötü durumdan sıyrılması ve böylece kendi geleceğini kurtarması Avrupa Birliği'nin başarısına veya başarısızlığına bağlıdır. Sassoon, bu bağlamda, Avrupa Birliği'ni ideal bir sosyal demokrat proje olarak göstermektedir. Ulusal devletler sosyo-ekonomik düzenleme yapma becerilerini kaybetmiş, iş ve finans sermayeleri uluslararası bir nitelik kazanmışsa, yapılacak en mantıklı şey, uluslararası arenada yapılan düzenlemeleri geliştirmek, piyasaya müdahaleyi ve sosyal programları ulus-

lararası bir örgüt aracılığı ile yapmaktır.²⁷ Reformist bir görüş ileriye sürdüğünü iddia eden Sassoon'un önerdiği çözüm de, miadını çoktan doldurmuş, Keynesyen politikaların uluslararası kuruluşlar aracılığıyla uygulanmasından öteye gitmemektedir. Sassoon da yeni bir proje ortaya koymamıştır.

Mario Telo'ya göre, 80'li ve 90'lı yıllarda, Gramsci'nin tabiriyle, bir pasif devrim gerçekleşmiştir. Bu pasif devrimde, sağ sol ayrımı anlamını yitirmiştir. Sosyal demokrasi bu süreçte bir kimlik bunalımı içine düşmüştür. O, sosyal demokrasinin, içine düşmüş olduğu kimlik krizinden, liberal trendlerin özümsemesiyle çıktığından bahsetmektedir. Sosyal demokrasi artık yeni sosyal demokrat değerlerle neo-liberal değerler arasında bir orta yol olarak görülebilir.²⁸ Bu dönüşüm 80'li yıllarda Almanya ile başlamıştır. Telo, bu pasif devrim sürecinde, tüm sosyal demokrat partilerin şu konularda bir dönüşüme uğradıklarından bahseder:

-Endüstrileşme ve nitelikli büyüme projesinden koparak, çevre öncelikli politikalarla, yeni teknolojilere uyum sağlama arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır,

-Post endüstriyel ve post materyalist sosyal hareketler yanlısı bir politika izlenmeye çalışılmıştır,

-Çalışma sürelerinin azaltılmasını da içeren yeni Keynesyen politikalar bulma çabasına düşülmüştür,

-Sosyal demokrat partiler, geleneksel devlet ağırlıklı ekonomik stratejiden ayrılarak,

²⁵John Callaghan, "Social Democracy and Globalisation: The Limits of Social Democracy in Historical Perspective", *British Journal of Politics and International Relations*, C:4, S:3, October 2002, Malden, s.430.

²⁶Callaghan, a.g.e., s.437.

²⁷Donald Sassoon, "Findesiecle Socializm-Some Historical Reflectinos" *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.31-35.

²⁸Cuperus, a.g.e., s.20-21.

yeni ve demokratik bir siyasal kültüre yönelmişlerdir,

-Sosyal demokrat partiler ulusal reform politikalarından vazgeçerek, uluslararası bir siyaset oluşturmaya çalışmışlardır.²⁹

“Üçüncü Yol” ve Sudaki Yansıması: “Yeni Merkez”

Üçüncü Yol’un fikir babası olarak İngiliz sosyolog Anthony Giddens gösterilmektedir. İngiltere başbakanı Tony Blair’in Giddens’in tezlerini kendi siyasetinde kullanmasıyla birlikte Üçüncü Yol giderek popüler bir akım olmaya başlamıştır. Kimilerine göre de Clinton hükümetinin uygulamaya koyduğu politikalar Üçüncü Yol’a ilham kaynağı teşkil etmiştir.³⁰

Giddens’a göre eski sosyal demokrat yöntem artık kullanılamaz hâle gelmiştir. Bunda, 1970’li yılların sonlarına kadar, endüstrileşmiş ülkelerde hâkim olan refah devleti mutabakatının sona erışı, Marksizmin itibarını yitirmesi ve önemli toplumsal, ekonomik ve teknolojik yenilikler etkili olmuştur. Artık sağ ve sol arasında politik bir ayrım kalmamıştır.³¹ Sosyal demokrasi, serbest piyasa anlayışının, daha açık bir ifadeyle neo-liberal politikaları uygulayan Thatcherizm ve Reaganizm rüzgârının hızlanmasıyla değişime daha fazla maruz kalmaya başlamıştır.³² Giddens’a göre, artık geleneksel sosyal demokrasinin

yöntemleri günümüz siyasetinde uygulanamaz. Sosyal adalet, özgürlük, fırsat eşitliği gibi sosyal demokrasinin evrensel kavramları günün koşullarına uyarlanmalıdır. Korumacı politikalar terk edilmeli, toplumdaki bireysel potansiyeller, yaratıcı enerji ve yenileştirici güçler serbest bırakılmalıdır. Devlet her türlü işin içine girmemeli, sadece yönlendirici olmakla yetinmelidir. Giddens, *İlerici Manifesto* kitabında sosyal demokrasinin, devleti demokratik ve farklı toplumsal kesimlerle diyalog içinde bir yönetim aygıtına *dönüştürmeyi* amaçlaması gereğinden bahseder.³³ Sosyal demokrat anlayışa göre devlet, güçlü, kapsayıcı ve müdahaleci değil, aksine toplumsal değişime, ilerlemeye ve modernleşmeye katkıda bulunan ve bu değişimin demokratik bir zeminde oluşmasını “garanti altına” alan etkili bir yönetim aygıtıdır.³⁴ Üçüncü Yol siyaset anlayışında girişim özgürlüğünü destekleyen bir sosyo-ekonomik iklim yaratılmalı, küçük ve orta boy işletmeler için kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir ortam hazırlanmalıdır. Bu amaçla sosyal harcamalarda ve vergi yüklerinde kısıntıya gidilmelidir.³⁵

Liberal politikalarla yeni sosyal demokrat anlayış arasında büyük benzerlikler vardır. Hatta Üçüncü Yol siyaset anlayışı liberal değerlerin farklı sözlerle tekrarından başka bir şey değildir. Buna karşın, Giddens, sosyal demokrasinin liberal siyasetten farklı olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, devlet piyasaya müdahale etmemekte, ama liberal siyasette olduğu gibi seyirci de kalmamaktadır. Devlet daha ziyade düzenleyici rolü oy-

²⁹Mario Telo, “Transformation of Programmatic Profiles”, *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.42-43.

³⁰Martin Frenzel, *Neue Wege der Sozialdemokratie, Daenemark und Deutschland im Vergleich (1982-2002)*, Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag GmbH, 2002, s.126.

³¹Anthony Giddens, *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, Çev: Mehmet Özay, İstanbul: Birey Yay., 2000, s.9.

³²Giddens, *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, a.g.e., s.13-15.

³³A.Giddens, *The Progressive Manifesto*, Polity, London, 2004, naklen: E.Fuat Keyman, “Sosyal Demokrasi ve Türkiye”, *Doğu Batı*, Yıl:7, Sayı:29, Ağustos-Eylül-Ekim 2004, s.138.

³⁴a.g.e., s.139.

³⁵Giddens, *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, a.g.e., s. 70.

namakta ve dolayısıyla aktif bir pozisyon almaktadır.

Giddens'e göre, eski sosyal demokrasi anlayışı şu ilkeleri savunmaktaydı:

- Toplumsal ve ekonomik yaşama katılan devlet
- Devletin sivil toplum üzerindeki hegemonyası
- Kolektivizm
- Keynesyen idare ve korparatizm
- Piyasaların kısıtlı rolü: Karma toplumsal ekonomi
- Tam zamanlı çalışma
- Güçlü eşitlikçilik
- Vatandaşları beşikten mezara kadar koruyan kapsamlı sosyal devlet
- Doğrusal modernleşme
- Düşük ideolojik bilinçlilik
- Uluslararasılık
- İki kutuplu dünyaya ait olma

Üçüncü Yol ise aşağıdaki değerleri içermektedir:

- Eşitlik
- İhtiyaç sahiplerinin korunması
- Özerklik bağlamında özgürlük
- Sorumluluk yoksa hakkın da olmaması
- Demokrasi yoksa otoritenin de olmaması
- Kozmopolit çoğulculuk
- Felsefî Muhâfazakârlık³⁶

Globalleşme sürecinde, SPD de yeni bir sol politika üretme çabasına düştü. Lafontaine'in parti başkanlığını yürüttüğü dönemde, parti programında reform yapma çalışması çerçevesinde, daha çok, çevreci bir poli-

tikaya ağırlık verildi. SPD'nin çevreci bir siyaset izlemesi, kendisini Yeşiller Partisi'nin bir rakibi durumuna soktu. Lafontaine'e göre, sanayileşmiş toplumlar, ne çevre sorunlarını ne de işsizlik meselesini kendi başlarına çözebilirlerdi. Bu sorunlar, ancak ve ancak solun yeni bir projesiyle halledilebilirdi. Kohl'un "muhafazakâr modernizasyon stratejisi"ne karşın, Lafontaine, endüstriyel toplumun sosyal ve ekolojik olarak yeniden yapılandırılmasını önermekteydi. O'nun vizyonu geleneksel solun hâkim fikirlerini de içermekteydi.³⁷ Bir konuşmasında, Lafontaine, sermaye ve işçi sınıfı arasındaki tarihî çatışmanın sona erdiğinden ve sosyal demokrasinin ilgilenmesi gereken meselenin artık üretim ile çevre arasında cereyan ettiğinden bahsetmiştir.³⁸ Bu konuşma SPD'nin çevre sorunlarına yönelik tavrını gösterdiği gibi, tarihsel geçmişinden gelen sınıf partisi niteliğinden tamamiyle sıyrılmaya çabası olarak da düşünülebilir. Lafontaine ulusal çapta çözülemeyecek sorunlar olduğunun farkındaydı ve buna çare olarak uluslararası işbirliğini önermekteydi. 1980'li yıllarda Lafontaine global dünya düzeninde SPD'nin amacını, sosyal demokrasinin temel değerlerini yeniden tanımlamak yerine, ekolojik ve sosyal sorunlar arasında köprü kurmak olarak görüyordu.³⁹

90'lı yılların sonunda doğru SPD'de iki farklı kanat ortaya çıktı. Gerhard Schröder ve Oscar Lafontaine globalleşme konusunda farklı politikalar öne sürmekteydi. Schröder, globalleşmeye daha uyumlu bir siyaset önermekteydi. (*Standort Deutschland: Almanya globalleşmeyle mücadele etmek yerine ona uyum sağlamalıdır.*) Lafontaine ise "Keine

³⁶a.g.e., s.77.

³⁷Jörg Michael Dostal, "From Moderniser to Traditionalist: Oscar Lafontaine and German Social Democracy in the 1990s" *Debatte*, Volume 8, No.1, 2000, s.23.

³⁸Oberreuter, a.g.e., s.170.

³⁹Dostal, a.g.e., s.23.

Angst vor der Globalisierung: Wohlstand und Arbeit für Alle” (Globalizmden Korkmayın: Herkese Refah ve İş) adlı kitabında neo-keynesyen politikalar ile globalleşmeye karşı mücadeleyi öngörmekteydi.⁴⁰ Lafontaine, globalleşmenin ve piyasanın olumsuz sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerine karşı, devletçi metotlarla hem Almanya hem de Avrupa Birliği düzeyinde savaşılmaması taraftarıydı.⁴¹ Michael Dostal’a göre, Schröder partide yenilikçi biri olarak algılanırken, Lafontaine gelenekçi olarak gösterildi. Fakat O’na göre, asıl yenilikçi olan Lafontaine’di. Bu konuda Christian Watrin, Dostal’dan farklı düşünmektedir. Watrin’e bakılırsa, eğer SPD’nin başkanı ve bilahare Maliye Bakanı olan Oscar Lafontaine, Schröder ile giriştiği muharebeyi kazansaydı, SPD reformcu yapısından sıyrılacak ve gittikçe sola doğru kayacaktı.⁴² Bu ise, SPD açısından daha ağır bir siyasî yenilgi anlamına gelecekti.

Doğu ve Batının birleşmesine rağmen SPD’nin oy oranında fazla bir artış olmadı. Aralık 1990’da yapılan seçimlerde SPD sadece %35 oy alabildi ve böylece 1950’lerdeki eski durumuna geriledi. Partinin çoğunluğu bunda Lafontaine’i suçlu buldu.⁴³ Yapılan eleştirileri haksız bulan Lafontaine, 11 Mart 1999 tarihinde partideki tüm görevlerinden çekildi. Lafontaine’in parti başkanlığını bırakmasıyla birlikte, 12 Nisan 1999’da Schröder %76’lık bir oy oranıyla partinin başına geçti.⁴⁴

Lafontaine’in partiden ayrılışı, SPD’nin 1959’larda Bad Godesberg programıyla yaşadığı değişimin bir benzerinin tekrar yaşamasına yol açtı. Bu programla, parti, işçi sı-

nı ile bağlarını tamamen koparmış ve daha geniş kitleleri kucaklayacak bir halk partisi olma yolunda ilerlemişti. Bad Godesberg programında “Özgürlük, adalet ve dayanışma” kavramları ağır basmaktaydı. Lafontaine partiden ayrılırken yaptığı konuşmada şöyle söylemekteydi: “Hepinize özgürlük, adalet ve dayanışma için başarılı bir yaşam diliyorum.”⁴⁵ Ancak kendisinin partiden ayrılışı bile, bu kavramların, global dünya şartlarına karşı hareket ederek, herhangi bir başarı sağlanamayacağını göstermekteydi. Alman sosyal demokrasisi böylece liberalizme doğru evrilmeye devam etti.

Helmut Kohl’un muhafazakâr-liberal koalisyonunun 1998 seçimlerinde başarısızlığa uğramasıyla, sadece Almanya değil, tüm Avrupa yeni bir siyasî dönemece girmiştir.⁴⁶ Radikal Sosyal Demokrat Öğrenci Birliği’nin eski başkanı Schröder, Eylül 1998’de sadece partisi için değil ülkesi için de modernleşme peşinde koşan bir kimse olduğu iddiasıyla girdiği seçimlerde, Hıristiyan Demokrat Parti’yi yendi ve Yeşiller Partisi’yle koalisyon kurarak iktidara geldi.⁴⁷

Gerhard Schröder, Tony Blair ile birlikte 8 Haziran 1999’da kamuya “*Der Weg nach vorne für Europa’s Sozialdemokraten*” (Avrupa Sosyal Demokratları için ileriye giden yol) adlı bir deklarasyon sundu. Bu metin, Antony Giddens’in “Üçüncü Yol” olarak adlandırılan ve Tony Blair tarafından uygulanmaya başlayan politikanın, Schröder tarafından, resmî olarak “*Yeni Merkez*” şeklinde formüle edilmesinden ibarettir. SPD için bu, bir anlamda, Oscar Lafontaine imzalı 1989 Berlin resmî programından vazgeçiş de ifade

⁴⁰Cuperus, a.g.e., s.22.

⁴¹Peter Schwarz, “Der Rücktritt von Oskar Lafontaine, Ende von Godesberg”, erişim: www.gleichheit.de, 1999.

⁴²Watrin, a.g.e., s.33.

⁴³Hoffman, a.g.e., s.258.

⁴⁴Oberreuter, a.g.e., s.173

⁴⁵Schwarz, a.g.e.

⁴⁶Charles Lees, “Reconstituting European Social Democracy: Germany’s Pivotal Role”, *German Politics*, London: Frank Cass, Vol.9, No.2 (August 2000), pp.71.

⁴⁷Watrin, a.g.e., s.34.

etmektedir. ⁴⁸ Ottmar Schreinen de “Yeni Merkez”i, SPD’nin yeni bir program oluşturma döneminin başlangıcı olarak değerlendirmiştir. ⁴⁹

Bu tarihten önce de, Schröder’in böyle bir yol izleyeceğini gösteren metinlere de rastlamaktayız. Schröder 1995 yılında yaptığı açıklamada, günümüz dünyasında yeni bir sosyal demokrat ekonomi politikasının oluşturulmasının mümkün olamayacağını söylemekte, bunun yerine daha hafif veya daha modern bir ekonomi politikasının uygulanabileceğinden bahsetmektedir. ⁵⁰ Schröder’in 1997’de “12 Dresden Maddesi” olarak sunduğu metinde, sosyal demokrasinin modernleşmesi ve reform politikası için gerekli şeyler olarak şunları sıraladığını görmekteyiz: Mobilite, şahsî sorumluluk, riske hazırlıklı olmak, yeniden düzenleme, ekolojik duyarlılık ve liberalleşme. ⁵¹ Schröder, burada, siyasî liberalleşmeden ziyade, piyasa ekonomisi bağlamında bir liberalleşmeden bahsetmektedir.

Asıl önemli metin olarak karşımıza yine Blair ve Schröder’in yayınladıkları ortak manifesto çıkmaktadır. Söz konusu manifesto Avrupa’nın tüm sosyal demokratlarını Avrupa’nın modernleşmesi yolunda ortaya çıkan tarihsel olanağı kullanmaya çağırmaktadır. *Avrupa’da Siyasî Benchmarking* adlı bölümde, Schröder ve Blair, politikalarını tüm Avrupa’da yaymayı istemektedir. Bu amaçla, Avrupa ülkelerinin bakan ve siyasî önderleriyle düzenli toplantılar yapılmasını öngör-

mektedir. Ayrıca, uzmanlar ve düşünürler arasında beyin fırtınası toplantıları düzenlenmesini kararlaştırmışlardır. ⁵² Avrupa sosyal demokrasisini mevcut nesnel koşullara uyarlama arayışı içinde olan bu metnin özelliklerinden biri, liberal görüşlerin ağırlıkta olduğu Maastricht Kriterleri çizgisinde oluşmuş olmasıdır. ⁵³ Alman sosyal demokratlar da, İngilizler gibi, *Yeni Merkez* ile sosyal demokrasinin temel değerlerini yeniden yorumlamaya yöneliyordu. Bu amaçla, 1989 yılında yayınlanmış olan Berlin programını, köklü bir biçimde geliştirmek istiyorlardı.

Blair ve Schröder’in ortak metnine göre dünyada artık sağ ve sol karşıtlığı diye bir şey kalmamıştır. Sosyal demokratların sağ düşünceye sahip topluluklarla da diyaloga girmesine herhangi bir engel kalmamıştır. Sosyal demokratlar artık bu insanlarla da aynı dili konuşmalıdır. ⁵⁴ Sosyal adalet, özgürlük, fırsat eşitliği ve dayanışma gibi kavramlar sosyal demokrasinin evrensel değerleridir, ancak bunların günün koşullarına uyarlanmaları gerekmektedir. Devlet, özgür girişimi desteklemeli, fakat iş arayanlar için kendisinin bir seçenek olmadığı modern bir ekonomik çerçeve oluşturmalıdır. Yani *devlet yönlendirmeli, ancak kürek çekmemelidir*. ⁵⁵

Schröder “varış” noktasında değil “çıkış” noktasında eşitlik yanlısı olduğunu söylemektedir. Schröder’e göre, herkese eşit şans verilmelidir, ancak, bu şansı kullanmada insanların gösterdiği beceri farkı, insanları eşit

⁴⁸“Der Weg nach vorn für Europas Sozialdemokraten. Ein Vorschlag von Gerhard Schröder und Tony Blair vom 8. Juni 1999” *Blaetter für Deutsche und Internationale Politik*, 7/1999, s.887-96.

⁴⁹ Oberreuter, *a.g.e.*, s.179.

⁵⁰Thomas Meyer, “Modernity: Beyond Left and Right?” *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998, s.51-52.

⁵¹Oberreuter, *a.g.e.* s.178.

⁵²Schwarz, *a.g.e.*, erişim: www.gleichheit.de

⁵³Aydın Cingı, Yurdakul Fincancıoğlu, *Sosyal Demokraside Arayışlar*, “3. Yol” Nereye?, İstanbul: SODEV, Kasım 2000, s.27.

⁵⁴ Schwarz, *a.g.e.*

⁵⁵Michael Ehrke, “Globalisierung und Gerechtigkeit Materialienzur Modernisierung sozialer Demokratie, Der Dritte Weg und die europäische Sozialdemokratie, Ein politisches Program für die Informationsgesellschaft?”, erişim: www.fes.de

olmayan konumlara getirebilir.⁵⁶ Bu yeni politikanın amacı, toplumda, öncelikle birey potansiyelinin, yaratıcı enerjinin ve yenileştirici güçlerin özgür bırakılmasıdır. Sosyal demokrasi sosyal adalet ilkesi kadar, ekonomik dinamizmi, yaratıcılığı ve yenileşmeyi de teşvik etmelidir. Görüldüğü gibi, sosyal demokrat politikanın geleneksel anlayışında temel sorunlardan biri olan gelir dağılımı dengesizlikleri, yeni sosyal demokrat anlayışta bir sorun olarak görülmemektedir. Günümüz Alman sosyal demokrasisinin fikir babalarından biri olan Meyer'e göre de, işsizler dahil tüm insanlara kabul edilebilir bir yaşam standardı güvencesi sağlandıktan sonra, gelir dağılımı konusu ikincil bir sorun olmaktadır.⁵⁷

Yeni Merkez'de bir devlet politikası, ekonomik ve bilimsel yaratıcılıkta katalizator görevi üstlenmeli ve yaşam şansı veren iş yerleri yaratmalıdır. Burada bir anlamda işin finanse edilmesinden bahsedilmektedir. Schröder'e son zamanlarda danışmanlık da yapmış olan Bodo Hombach "*işsizliği finanse etmektense işi finanse etmenin*" daha iyi olacağını söyler, çünkü işsizliğin finansmanı 1997 yılında Almanya'ya 180 Milyar Mark'a mal olmuştur. Avrupa Birliği'nde de en büyük problem yine işsizliktir. Günümüzde Avrupa'da toplam 20 milyon kişi işsizdir. İşsizlik oranı, büyük Avrupa Birliği ülkelerinde iki basamaklı rakamlara bile ulaşmıştır.⁵⁸ Hombach işsizlik sorununun giderilmesi amacıyla, yeni bir vergilendirme modeli, uzmanlaşma ve iş geliştirme gibi yöntemler önermektedir.⁵⁹

Hombach mevcut siyasî ve ekonomik sorunlara reçete olarak *Yeni Merkez*'i destek-

lemektedir. Hombach *Yeni Merkez*'in tam olarak ne olduğu hakkında bize açık bir fikir vermemektedir. Ancak o, bu dönüşümde etken olarak piyasa liberalizminden ve esnek refah devletinden bahsetmektedir. Ona göre, bu durum, ekoloji ve iş piyasasında sentez oluşturacak yeni bir toplum sözleşmesi olarak da görülebilir. Liberal değerler ile sosyal demokrasinin temel değerleri anlamlı ve güçlü bir sentezle birleştirilerek bir köprü oluşturulacaktır.⁶⁰ *Yeni Merkez* politikasında bir hükümetin rolü, kilit konuları, örneğin meslekî eğitim, teknoloji, altyapı gibi alanlarda aktif olarak çalışmak, küçük işletmelere yardım yaparak ekonomiyi ve insanları değişikliklere hazırlamaktır. Aktif devlet kendisini reform hareketlerine yönlendirmeli, topluma yaratıcılığı aşılayarak insanların ellerindekilere ve yeteneklerine odaklanmalıdır.⁶¹

Yeni Merkez, geleneksel sosyal demokrasiden farklı olarak bir vergi reformu öngörmektedir. Yüksek oranlı vergileme mutlaka sosyal adalet anlamına gelmemektedir, hatta sosyal hedeflere giden yolda engel bile oluşturabilmektedir.⁶² Bundan dolayı vergi oranlarında bir indirimle gidilmelidir.

SPD'nin *Yeni Merkez* odaklı politikalarını, parti kongrelerinde, hükümet programlarında ve sonuç bildirilerinde de görmek mümkündür.

Schröder uygulamaya çalıştığı reformcu politikaları harekete geçirebilmek amacıyla "*Arbeit für Bündnis*" (*İttifak İçin Çalışma*) adlı bir slogan ile Almanya'nın aşırı merkezî ücret belirleme sistemini lağvetmeyi düşünmüştür. Bu amaçla işçi sendikaları, müteşebbis birlik temsilcileri ve federal hükümet arasında daimi bir kongre düzenlemeyi hedef-

⁵⁶Cingi, a.g.e., s.46.

⁵⁷Thomas Meyer, "Aktueller Probleme de Deutschen Sozialdemokratie" adlı konferans,13 Ekim 2000, *Yıldız Teknik Üniversitesi*, naklen: Cingi, a.g.e., s.47.

⁵⁸Watrın, a.g.e., s.39.

⁵⁹Bodo Hombach, *Aufbruch die Politik Der Neuen Mitte*, München: Econ Verlag, 1998, s.40.

⁶⁰a.g.e., s.27.

⁶¹a.g.e., s.63.

⁶²Cingi, a.g.e., s.29.

lemiştir. Bu kongrede delegeler, işsizliğin azaltılmasının çözüm yollarını arayacaklardır. *İttifak için Çalışma*'da şu kalemleri de görmekteyiz:

-İş yükünü sadece Fransa ve Almanya'da değil, tüm Avrupa pazarında haftada 35 saate indirmek ve bunu standart hâle getirmek,

-İşgücünün hacmini daraltmak,

-Vergileme ve hükümet harcamalarını uyumlaştırmak,

-Hükümetin öncülüğünde yürütülen iş piyasası programlarını genişletmek.⁶³

7-9 Aralık 1999 tarihli SPD Parti Kongresi Sonuç Bildirisi'nde, modern sosyal demokrasi için, temel değerlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir. Sonuç bildirisine göre, globalleşme, tüm ülkelere gelişme ve kalkınma açısından büyük faydalar sağlayacaktır. Ancak bu süreç, yeni meydan okumaları da beraberinde getirmektedir. Bu meydan okumalar, ancak sosyal ve ekolojik reformlarla çözülebilir. Bu anlamda globalleşme sürecinin şekillendirilmesi parti politikasının temel hedeflerinden biri olarak gösterilmektedir. Sonuç Bildirisi'nde vergi reformuna yönelik gelişmeler görmekteyiz. Ekolojik vergi reformu çerçevesinde çevre alanında arttırılan vergi oranları ile gelir vergisinde bir tür vergi indirimine gidilmesi plânlanmaktadır. Yeni pazarların açılması için çaba harcanacak ve böylelikle bireysel yaratıcılık ve bireysel sorumluluğa daha fazla serbest alan açılacaktır. Bildiri, sosyal devletin önemine vurgu yaparken, sosyal devlete aşırı yüklenmenin getireceği olumsuzlukların gelecekteki etkilerine dikkat çekmektedir.⁶⁴ Bu amaçla sosyal

harcamalarda bir kısıntı yapılması plânlanmaktadır. Sosyal harcamalarda yapılacak kısıntının toplumda meydana getireceği boşluk için yapılması gereken şey, müteşebbisliği desteklemektir. Görüldüğü üzere bu bildirgede de bireysel sorumluluk ile devletin görevleri arasında bir denge sağlanmaya çalışılmaktadır. SPD'nin hükümet ortağı Yeşiller Partisinden Dışişleri Bakanı Joschka Fischer *Der Spiegel*'e verdiği demeçte, *Yeni Merkez* ve yürüttükler politika için şunları söylemektedir: "Artık devir yatırım ile sosyal adalet arasındaki dengeyi yeniden kurma devridir."⁶⁵

2002-2006 yılı için düzenlenmiş "Yenilik ve Dayanışma" (*Erneuerung und Zusammenhalt*) adlı Hükümet programında *Yeni Merkez*'in reformcu izlerini görmek mümkündür. Bu hükümet programının dört yıllık reform politikasının bir ayağı olduğundan bahsedilmekte ve sosyal modernleşme projesinin devam edeceğinin garantisi verilmektedir. Programın başlangıç cümlesi şöyledir: "1998 yılından beri uyguladığımız politika olmasa, Almanya, bugün, daha az modern, sosyal ve liberal olurdu." Hükümet programının devletle ilgili kısmında devletçi politikalar tamamıyla reddedilmekte ve devletin yönlendirme fonksiyonuna ağırlık verilmesi istenmektedir. *Yeni Merkez* politikası da bu programda açıklanmaktadır. *Yeni Merkez* odaklı politikayla, *Eşitlik, Adalet ve Dayanışma* arasında bir bağ kurulmaktadır. Program, *Yeni Merkez* politikasının temel hedefleri olarak, herkese fırsat eşitliğinin sağlanmasının dışında, insanların çok farklı yetenekleri ve isteklerine odaklı bir politika izlenmesini de saymaktadır. Ayrıca programda Almanya'nın tarihindeki en büyük vergi indiriminin yapıldığından ve 2005 yılına kadar da vergi oran-

⁶³ Watrin, a.g.e., s.39.

⁶⁴SPD Parteitag 7-9 Dezember 1999, Verantwortung für Deutschland, Zukunft braucht Mut/Beschlüsse,

Antragsbereich Wirtschafts-, Beschäftigungs-, und Finanzpolitik", erişim: www.spd.de

⁶⁵Schwarz, a.g.e.

larındaki bu durumun aynen devam edeceğinden bahsedilmektedir.⁶⁶ 2003 parti kongresinde ise *Gündem 2010* adı altında *Yeni Merkez* politikalarının devamı olan bir başka metin oluşturulmuştur. Burada da yine globalleşme ve Avrupa Birliği'nin meydana getirdiği fevkalâde fırsatlardan bahsedilmekte ve *Yeni Merkez* yanlı politikalar savunulmaktadır.

Son günlerde, sol kanat partiler, sivil toplum örgütleri ve halk arasında, artık kamu politikası müzakerelerinde *Üçüncü Yol* olarak bilinen politikayı izlemenin gerekip gerekmediği konusunda yoğun bir tartışma yaşanmaktadır. Lafontaine, SPD'nin *Gündem 2010* programını Alman sosyal devletinin ortadan kaldırılması çabası olarak görmektedir. Alman İşçi Birlikleri'nin başkanı Sommer de, SPD'yi politikalarında değişiklik yapmaya zorlama gereğinden bahsetmektedir.⁶⁷ Parti sekreteri Stiegler ise, hâlihazırda *Gündem 2010'a* ve *Yeni Merkez'e* herhangi bir alternatifin bulunmadığından bahsetmekte ve yapılan eleştirileri yersiz bulmaktadır.⁶⁸

2004 yılında Schröder, parti yönetimini Franz Müntefering'e devretmiştir. Müntefering de aynen Schröder gibi mevcut politikalarından vazgeçilmeyeceğini söylemektedir. Fakat şu da bir gerçektir ki, SPD Avrupa seçimlerinde ve Thüringen eyaletinde büyük bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilginin ardından Müntefering, 21/06/2004 tarihinde yaptığı basın açıklamasında 13 Haziran 2004'te Avrupa Parlamentosu'nda ve altı eyalette alınan yenilgiyi kabul etmiş ve SPD'nin bundan sonra izleyeceği politikalar

hakkında bilgi vermiştir. Müntefering SPD'nin önümüzdeki yıl içerisinde üzerinde duracağı konuları da açıklamaktadır:

- Eğitim ve özellikle meslekî eğitim,
- Uzun dönemli işsizliğe karşı önlemlerin alınması,
- Yaşlanan toplum ve yaşlıların aktif bakımı,
- Federal devletin yeniden düzenlenmesi.⁶⁹

Müntefering ayrıca yeni bir parti program taslağının 2005 yılı başında oluşturulacağından ve 2005 yılı parti kongresinde kabul edileceğinden bahsetmektedir. Müntefering, bize, bu programın içeriği hakkında ayrıntılı bilgi vermemektedir.⁷⁰ Bu noktada *Yeni Merkez* yanlı bir politika mı sergileneceği, yoksa geleneksel sosyal demokrat politikalara bir dönüş mü yaşanacağı belli değildir. Müntefering'in açıklamalarından iki ay sonra, SPD, Nordrhein-Westfalen eyaletinde, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana gördüğü en kötü sonucu almıştır.⁷¹ SPD bu seçimde, 2.2 puan daha gerileyerek, %31.7'lere kadar düşmüştür. Almanya'da nasyonal sosyalizmin yerel eyalet seçimlerinde giderek güçlenmeye başlaması da dikkate alındığında, ileriki yıllarda SPD'nin, eyaletlerdeki ve Avrupa parlamentosu'ndaki bir çok sandalyeyi kaptırdığı gibi, iktidarı da başka bir siyasî oluşuma kaptırması muhtemeldir. Bu durum da dikkate alınrsa, *Yeni Merkez* politikasının kalıcılığı, ancak ve ancak muhalefetteki SPD'nin takınacağı tavra bağlı olacaktır.

SPD'nin aldığı seçim sonuçları belki de Ralf Dahrendorf'un iddialarını kanıtlamaktadır. O, *Üçüncü Yol* ve *Yeni Merkez'in*, seçimlerde elde ettiği başarılar dikkate alınarak

⁶⁶ "Erneuerung und Zusammenhalt, Regierungsprogramm 2002-2006", Berlin: SPD Parteivorstand, 2002, s.18.

⁶⁷"SPD sucht nach Weg aus der Krise- Müntefering schließt Kurswechsel", 21.6.2004 tarihli elektronik dergi, erişim: www.spiegel.de.

⁶⁸15.06.2004, www.spiegel.de

⁶⁹"Zur Lage der SPD und unseren Aufgaben in der kommenden Zeit" Franz Müntefering'in 21.06.2004 tarihli basın açıklaması, erişim: www.spd.de

⁷⁰ a.g.e.

⁷¹27 Eylül 2004 tarihli e-dergi, erişim: www.spiegel.de

bir kitle hareketi olarak algılanmasını eleştirmektedir. Dahrendorf ne *Üçüncü Yol*'u ne de Almanya'daki uygulaması *Yeni Merkez*'i, söylendiği kadar büyük bir kitle hareketi olarak görmektedir.⁷²

Aktan'a göre de, *Üçüncü Yol* veya *Yeni Merkez* adı verilen görüşler, John Locke ve Adam Smith'den bu yana, çoğu liberal filozofun savunduğu fikirlerden başka bir şey değildir.⁷³ Sol partiler, komuta ekonomisi, plânlama, devletçilik, dışa kapalılık ve geleksel milliyetçilik anlayışlarından koparak, sosyalist pazar ekonomisi, sosyal piyasa ekonomisi, dinamik pazar ekonomisi ve paydaş ekonomi gibi kavramlar üzerinden politika yapmak yerine, küresel trendi anlamaya çalışmalıdır. Sosyal demokrasi, liberal değerleri reddetmemeli, giderek evrenselleşen liberal demokrasinin erdemlerini ve ilkelerini öğrenmeli ve bunları hayata geçirmek için mücadeleye etmelidir.⁷⁴

Sosyal demokrasinin mevcut koşullarda yeni politikalar üretebilmek için liberalizmden çok faydalandığı bir gerçektir. Bu durum belki de Grünberg'in bahsettiği kadar içselleşmiş bir hâl almış olmayabilir, ancak görünen o ki, sosyal demokrasinin, iktidarda kalabilmesi için, yaptıklarından daha fazlasını gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Sonuç

Sosyal demokrasi, Marksizm ile bağlarını daha 19. yüzyılın başlarında koparmıştır. İdeolojik anlamdaki bu kopuş ile sosyal demokrasi, şiddete dayalı devrimci hedefinden vazgeçmiş ve demokratik seçim mekanizma-

ları vasıtasıyla iktidara gelmeyi ve programını gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Sosyal demokrasinin bu uzun vadeli hedefinde kullandığı en önemli yöntemler, Keynesyen ekonomi politikası ve devletçi plânlama olmuştur.

1960'lı yıllarda Alman Sosyal Demokrat Partisi diğer sosyal demokrat partilerden farklı bir seyir izleyerek sınıfsal niteliğinden sıyrılmayı ve böylelikle geniş kitleleri kucaklayan bir halk partisi olmayı plânlamıştır. "İşçi sınıfının partisi" SPD, Bad Godesberg programıyla bir halk partisine dönüşerek, Marksizm ile arasındaki son bağı da koparmıştır. SPD, bu programla birlikte piyasa ekonomisine karşı tavrını da değiştirmiş ve plânlamacı ekonomi anlayışına bir sınırlama getirmiştir.

1970'li yıllarda artan petrol fiyatlarının, buna bağlı işsizliğin ve enflasyonun olumsuz etkileri, plânlamacı sosyal demokrat politikanın aksamasına ve sosyal demokrat partilerin bir kimlik bunalımı yaşamasına yol açmıştır. Bu bunalımın ortaya çıkmasında, globalleşmenin sosyal demokrasiyi dönüşüme zorlaması kadar, sosyal demokrasinin geleksel politikalarının kendi iç çelişkileri ve başarısızlıkları da önemli bir rol oynamıştır. Sosyal demokrasi, 1980'li yıllarda yaşadığı kimlik bunalımının ardından geleneksel değerlerini sorgulamaya başlamıştır. Sosyal demokrat partiler bu krizden çıkmak ve sosyal demokrasiyi tekrar gerçekçi bir zemine oturarak kitleleri etkileyip iktidara gelebilmek için devlet müdahalesini azaltan ve bireyciliği ön plana çıkaran yeni politikalar bulmaya çalışmalıdır. İngiltere'de ortaya çıkan *Üçüncü Yol* veya bunun Almanya'daki yansıması *Yeni Merkez* de bu amaçla üretilmiş bir akımdır. Ancak, yaşanan deneyimler ve *Üçüncü Yol* veya *Yeni Merkez*'ci argümanlar dikkate alındığında, böyle bir modelin, gerçek anlamda, siyasette yeni bir anlayışı ortaya çı-

⁷² Ralf Dahrendorf, "Third Way and Liberty", *Foreign Affairs*, September/October 1999, s. 15.

⁷³ Prof. Dr. Coşkun Can Aktan, "Eski Sol'un Çöküşü ve Yeni Sol Yutturmacası" *Yeni Türkiye*, Sayı: 50, Mart-Nisan 1998, s.258-260.

⁷⁴ a.g.e., s.259.

kartmadığı görülmektedir. Bu tarz bir siyaset modeli, liberalizmin yıllardan beri savunduğu fikirlerin içselleştirilerek yeni bir sosyal demokrat projeymiş gibi gösterilmesinden ibarettir.

Kaynakça

- Aktan, Coşkun Can, "Eski Sol'un Çöküşü ve Yeni Sol Yutturmacası" *Yeni Türkiye*, Sayı:50, Mart- Nisan 1998.
- Callaghan, John, "Social Democracy and Globalisation: The Limits of Social Democracy in Historical Perspective", *British Journal of Politics and International Relations*, C:4, S:3, October 2002, Malden.
- Cem, İsmail, *Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir?*, İstanbul: Can Yayınları, 1998.
- Cıngı, Aydın; Yurdakul Fincancıoğlu, *Sosyal Demokraside Arayışlar, "3.Yol" Nereye?*, İstanbul: SODEV, Kasım 2000.
- Cuperus, Rene and Johannes Kandel, "The Magical Return of Social Democracy", *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998.
- Dahrendorf, Ralf, "Third Way and Liberty", *Foreign Affairs*, September/October 1999.
- Demir, Ömer, *Küresel Rekabette Etkin Devlet*, Ankara: Nobel Yayınları, 2003.
- Kavukçuoğlu, Deniz, *Karl Marx'tan Günümüze Almanya'da Sosyal Demokrasi*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1997.
- "Der Weg nach vorn für Europas Sozialdemokraten.Ein Vorschlag von Gerhard Schröder und Tony Blair vom 8. Juni 1999" *Blaetter für Deutsche und Internationale Politik*, 7/1999.
- Dostal, Jörg Michael, "From Moderniser to Traditionalist: Oscar Lafontaine and German Social Democracy in the 1990s" *Debatte*, Volume 8, No:1, 2000.
- Dowe, Dieter und Kurt Klotzbach, *Programatische Dokumente der Sozialdemokratie*, Bonn: Dietz, 1990.
- Ehrke, Michael, "Globalisierung und Gerechtigkeit Materialienzur Modernisierung sozialer Demokratie, Der Dritte Weg und die europäische Sozialdemokratie, Ein politisches Program für die Informationsgesellschaft?", *erisim: www.fes.de*
- "Erneuerung und Zusammenhalt, Regierungsprogramm 2002-2006", Berlin: *SPD Parteivorstand*, 2002.
- Fejto, Francois, *Herşeye Rağmen Sosyal Demokrasi*,çev: Turan Güneş, Nermin Güneş, Ankara: Verso Yayıncılık, 1989
- Frenzel, Martin, *Neue Wege der Sozialdemokratie, Daenemark und Deutschland im Vergleich (1982-2002)*, Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag GmbH, 2002.
- Giddens, Anthony, *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, Çev: Mehmet Özay, İstanbul: Birey Yay., 2000.
- Grünberg, Gerard, "Socialism and Liberalizm", *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998.
- Heinrich Oberreuter, *Die Politischen Parteien in Deutschland*, Bonn: Olzog, 2000.
- Hoffman, Robert, *Geschichte Der Deutschen Parteien, von der Kaiserzeit bis zur Gegenwart*, München: Clausen&Bosse, Leck, 1993.
- Hombach, Bodo, *Aufbruch die Politik Der Neuen Mitte*, München: Econ Verlag, 1998.
- Keyman, E. Fuat, "Sosyal Demokrasi ve Türkiye", *Doğu Batı*, Yıl:7, Sayı:29, Ağustos-Eylül-Ekim 2004.
- Meyer, Thomas, *Demokratik Sosyalizm/Sosyal Demokrasi*, Çev: Yonca Özkaya, Yorum Matbaası, 1991.
- Meyer, Thomas, "Modernity: Beyond Left and Right?" *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks*

Explore the Magical Return of Social Democracy, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998.

Sassoon, Donald, "Fin-de-siecle Socializm-Some Historical Reflectinos" *European Social Democracy/Transformation in Progress, Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998.

Schwarz, Peter, "Der Rücktritt von Oskar Lafontaine, Ende von Godesberg", erişim: www.gleichheit.de, 1999.

"SPD Parteitag 7-9 Dezember 1999, Verantwortung für Deutschland, Zukunft braucht Mut/Beschlüsse, Antragsbereich Wirtschafts-, Beschäftigungs-, und Finanzpolitik", erişim: www.spd.de

"SPD sucht nach Weg aus der Krise- Mün-tefering schließt Kurswechsel", 21.6.2004 tarihli elektronik dergi, erişim: www.spiegel.de

Telo, Mario, "Transformation of Programmatic Profiles", *European Social Democracy/Transformation in Progress Social Democratic Think Thanks Explore the Magical Return of Social Democracy*, Amsterdam: Friedrich Ebert Stiftung, 1998.

Yayla, Atilla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara: Liberte Yayınları, 2002.

Watrin, Christian, "Avrupa'nın Yeni Üçüncü Yolu", Çev: Atilla Yayla, *Liberal Düşünce*, Yaz 1999, Ankara, C: 4, S: 15.

"Zur Lage der SPD und unseren Aufgaben in der kommenden Zeit" Franz Müntefering'in 21.06.2004 tarihli basın açıklaması, erişim: www.spd.de

AVRUPA'NIN İCADI

Yeni

Gerard Delanty

Bugün bir medeniyet havzası olarak kabul edilen Avrupa, tarihin büyük bölümünde, bir taraftan açlık ve sefaletin, diğer taraftan kan ve gözyaşının kıtası olmuştur. Bu iki ana problem, Avrupa'yı yüzyıllar boyunca kasıp kavurmuştur. Çok değil, daha 60 yıl önce, bu yaşlı kıta tarihin en büyük ve en kanlı savaşına sahne olmuştur. Şimdi ise, Avrupa, birleşme ve barış adası olma yolunda ilerlemektedir. Bu doğal bir süreç midir, yoksa bir icat mıdır?

Başından beri belirgin bir Avrupa kimliği var mıdır? Gerard Delanty

Avrupa'nın İcadi'nda işte bu önemli ve ilginç konuyu irdeliyor.

